YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

2026

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, mart.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O‘z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra’no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI IQTISODIYOTDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINING IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA'SIR ETUVCHI TIZIMLASHTIRILGAN TAHDIDLAR....40
Qodirov Tuyg'un Uzoqovich, Nabiyev Bexzod Shavkatovich

SANOAT TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSIYA VA TEXNOLOGIK MODERNIZATSIYANING O'RNI....44
Boboqulov Sanjar Bahromqulovich

YASHIRIN IQTISODIYOTNI BAHOLASHNING USLUBIYOTI VA UNING SOLIQ TIZIMIDA QO'LLANILISHI....49
To'xtabayev Oybek Odilovich

YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR....56
Ismailov Bobir Salomovich

TIJORAT BANKLARI INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY JIHATLARI....62
Yangiboyev F.B.

MINTAQAVIY IQTISODIY SALOHIYATDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH....68
Turayev Og'abek Kaxramonovich

XORIJIY MAMLAKATLARDA TO'QIMACHILIK KLASTERLARINI RIVOJLANTIRISH TAJRIBASI....75
Yusupova Feruza Yo'ldoshevna

BANK XIZMATLARI SIFATINI BOSHQARISHNING INTEGRATSION VA ADAPTIV MODELI....83
Ibroximov Ilxomjon Shavkatjon o'g'li

QURILISH TASHKILOTLARI FAOLIYATINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLAR ASOSIDA BAHOLASH....89
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich

ICHKI NAZORAT VA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDAGI XAVFLARNI BOSHQARISH....94
Islamova Nargiza Mirzaxidovna

TURIZMNING MINTAQADA IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI....104
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li

O'ZBEKISTONDA INVESTITSIYALARNI JALB QILISH ORQALI INVESTITSION JOZIBADORLIKNI OSHIRISHNING HOZIRGI KUNDAGI HOLATI TAHLILI....111
Begamov S.X.

RETHINKING JOB CREATION: ONTOLOGICAL AND EPISTEMOLOGICAL FOUNDATIONS OF MACROECONOMIC EMPLOYMENT ANALYSIS....116
Zakhidov Azizbek Rustamovich

HUDUDIY TURIZM KLASTERLARINI SHAKLLANTIRISH VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH....125
Ro'zimova Xusnora Mirzobek qizi

SUG'URTACHILIK VA O'ZBEKISTONDA SUG'URTA SEKTORINING HOLATI....129
O'runboyeva Sotima Alisher qizi

GO'SHT VA GO'SHT MAHSULOTLARINI SANOAT USULIDA QAYTA ISHLASHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBALARI....134
Xaydarova Sitora Suranbay qizi

KORXONALAR QIYMATINI BAHOLASH VA BOZOR BAHOSINI SHAKLLANTIRISH METODOLOGIYASI....139
Abduraxmanov Sherzodbek Ravshanovich

YASHIL IQTISODIYOT: EKOLOGIK BARQARORLIK VA IQTISODIY SAMARADORLIK UYG'UNLIGI....145
Jamaldinova Asalxon Saliyevna

2025-YILDA O'ZBEKISTON UCHUN ENG YAXSHI 10 TA TRANSPORT TEXNOLOGIYALARI VA INNOVATSIYALARI....151
Mamasaliyeva Mukaddas Ibadullayevna, Beketov Timur Kazakbayevich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MAHSULOT TANNARXINI ANIQLASHNING INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVLARI: AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TIZIMLAR QIYOSIY TAHLILI 155
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich

ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ 163
Хайдарова Ёркиной Аскар кизи

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING FISKAL VA INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI 170
Mamatova Nodira Mirzavaliyevna

ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА И УСТОЙЧИВЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: ФОРМИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ МОДЕЛИ ПЕРЕХОДА ТЕПЛИЧНЫХ ХОЗЯЙСТВ ТАШКЕНТСКОЙ АГЛОМЕРАЦИИ НА СОЛНЕЧНЫЕ СИСТЕМЫ ЭНЕРГОСНАБЖЕНИЯ 178
Срожиддинова Зарина Хайриддиновна, Абдувалиева Зилола Абдуллаевна

MAMLAKATIMIZDA QISHLOQ HUDUDLARIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI 186
Yuldashova Nilufar Ziyabayevna

RIVOJLANISHDA RAQOBAT EMAS, BALKI HAMKORLIKNING USTUVORLIGI: NAZARIY VA AMALIY TAHLIL 190
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich

IJTIMOIY HIMOYA QAMROVINI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI VA "QAMRAB OLINMAGAN O'RTA QATLAM" MUAMMOSI 196
Bafoev Farrux Jo'raqulovich

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA EKOLOGIK BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH 202
Shanazarova Gulyoraxon Baxtiyarovna

O'ZBEKISTON STARTAP EKOTIZIMIDA INVESTITSIYA JALB QILISH JARAYONINING INSTITUTSIONAL MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH MEXANIZMLARI 208
Xoliqova Xurshidaxon Xayotjon qizi

INNOVATSION IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH SHAROITIDA STARTAP EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI 214
Usmanov Gafurjon Shavkatovich

QURILISHDA ISHLAB CHIQARISH VA SIFATNI BOSHQARISH TIZIMLARINING RIVOJLANISHI 220
Buriyev Xakim Toshimovich, Usmanov Ilxom Achilovich

O'ZBEKISTONDA INVESTITSION MUHITNI TAKOMILLASHTIRISHNING STRATEGIYALARI 225
Xolov Sherali Axrorboyevich

2010–2024-YILLARDA O'ZBEKISTONDA TO'QIMACHILIKNI INVESTITSIYALASHNING EKONOMETRIK TAHLILI 229
Ashurov Shuhratbek Qudrat o'g'li

TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING ZAMONAVIY USULLARI 233
Sherbekova Kamola Norbekovna

AHOLI MOLIYAVIY SAVODXONLIGI DARAJASI VA UNI BAHOLASHNING ILMIY-USLUBIY ASOSLARI 243
Abduvoxidov Akmal Abdulazizovich

MARKAZIY BANK KURS SIYOSATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI 249
Saydullayev Nodirbek Narzullaevich

O'ZBEKISTON MINTAQALARIDA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISH SALOHIYATI VA MUAMMOLARI 258
Raupov Shuxrat Soyibovich

ЭКОТУРИЗМ В УЗБЕКИСТАНЕ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ 264
Абидова Дилфуза Игамбердиевна, Рахматуллаева Зулайхо Хасан кизи

DIGITAL ECONOMY AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE: BUSINESS CHANGE IN THE REGIONS 270
Abdullayev Muzaffar Abdujabbarovich

QISHLOQ XO‘JALIK MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASHDA IOT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH....273
Mirzaev Dilshod Artikovich

ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ СТАРТАП-ПРОЕКТОВ В ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА....279
Касимова Наргиза Сабитджановна

YASHIL IQTISODIYOTNING NAZARIY ASOSLARI VA UNGA ILMIY YONDASHUVLAR....284
Ismoyilova Mahliyo Oybek qizi

BOSHQARUVDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR (OLIY TA’LIM MISOLIDA)....289
Karieyva Gulnora Abdullayevna, Normurodov Sarvar Norboy o‘g‘li

TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV MIJOZLARGA XIZMAT KO‘RSATISHNING AMALDAGI HOLATI VA ASOSIY TENDENSIYALARI....295
Qurbonov Odilbek Ro‘zmatovich

O‘ZBEKISTONDA SPORT FEDERATSIYALARI VA ASSOTSIATSIYALARINI SAMARALI BOSHQARISH TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISH YO‘LLARI....302
Umed Farmonkulovich Radjabov

XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA QARATILGAN IQTISODIY MEXANIZMNI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI VA ULARNING AMALIY AHAMIYATI....307
Mullayeva Mexrangiz Axtam qizi

KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YO‘LLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA)....313
Xolmirzayev Ulug‘bek Abdulazizovich, Muradova Nazira Raximjanovna

RAQAMLI MARKETING VA ONLAYN PLATFORMALAR ORQALI EKOTURISTIK MAJMUALARNI OMMALASHTIRISH TRENDI....318
Xolmatova Parvina Asliddin qizi

O‘ZBEKISTONDA SOLIQ MA’MURCHILIGI STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI VA ULARNI YECHIMLAR....323
Normurzayev Umid Xolmurzayevich

РАЗВИТИЕ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКОВСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА КАК ФАКТОР РЕГИОНАЛЬНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА....327
Бахтиёров Худайберган Хамдам угли

MAHALLIY BUDJETLARDA TRANSFERTLARGA QARAMLIK DARAJASINI BAHOLASH (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)....335
Xudoyqulov Hamidjon Abdullayevich

QORAQALPOG‘ISTON QISHLOQ XO‘JALIGIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHNI BOSHQARISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI....342
Tajibaev Berdax Asqarbay ulı

XIZMAT KO‘RSATISH SOHASIDA INNOVATSION JARAYONLARNI JADALLASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH....347
Ashurova Maftuna Ortiq qizi

STRATEGIC DIRECTIONS FOR INCREASING CAPITAL EFFICIENCY OF COMMERCIAL BANKS: DIGITALIZATION AND RISK MANAGEMENT INTEGRATION....352
Sadullaeva Mokhinur Aziz kizi

TECHNOLOGY MANAGEMENT AND SME INTERNATIONALIZATION: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW....358
Abduxafizova Madinabonu Mirabbos qizi

TA’LIM SIFATINI BAHOLASH MEZONLARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI....363
Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich

SMART UNIVERSITET KONSEPSIYASI ASOSIDA REYTING VA RAQOBATBARDOSHLIKNI INTEGRAL BOSHQARISH....371
Xudoyqulov Husen Ahadovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

BUXGALTERIYA HISOBINING MILLIY VA XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOT 1-SHAKLINING QIYOSIY TAHLILI 379
Shodiyev Murodjon Bakirovich

SUG'URTA BOZORINING RAQAMLI RIVOJLANISHIDA NAZARIY QARASHLAR 384
G'oziyeva Aziza Abdusalomovna

MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA INNOVATSION LOYIHALAR SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI 389
Xamrayev Quvvat Iskandarovich

MAHALLIY BUDJETLAR DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI 397
P.SH.Usmonov

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОВ ИНВЕСТИЦИОННОГО АНАЛИЗА ДЛЯ ОЦЕНКИ ДОХОДНОСТИ АКЦИЙ УЗБЕКСКИХ ЭМИТЕНТОВ 401
Ирмухамедова Муслима Дилшодовна

KORXONA VA TASHKILOTLARDA INSON KAPITALIDAN SAMARALI FOYDALANISHDA KORPORATIV MADANIYAT, AXLOQIY-RUHIY VA MA'NAVIY MUHITNING O'RNI 407
Suyunov Dilmurod Xolmurodovich, Qodirov Tuyg'un Uzoqovich

ELEKTRON PULLARNING MOHIYATI VA ULARNING MILLIY TO'LOV TIZIMIDAGI ROLI 416
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA UY XO'JALIKLARINING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI KENGAYTIRISH. 423
Eshbaeva Shahnoza Faxriddinovna

APPLICATION OF EXTREME MODELS IN ASSESSING THE ECONOMIC POTENTIAL OF AN ENTERPRISE 428
Musayeva Shoira Azimovna

SOLIQ MA'MURCHILIGIDA XORIJIY TAJRIBA HAMDA UNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH SAMARADORLIGI 435
Bozorova Ozoda Raximovna

DAVLAT FUQAROLIK XIZMATI IMIJINI OSHIRISHDAGI MUAMMOLARNI HAL ETISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI: QIYOSIY TAHLIL 439
Bekmurodov Navruz Ergashevich

TA'LIM XIZMATLARI SOHASIDA YARATILGAN YALPI QO'SHILGAN QIYMAT DINAMIKASI VA UNI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 449
O'rinov Komiljon Kozimovich

BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHNING MINTAQAVIY OMILLARI 453
Salomat Norova

QURILISH MATERIALLARI BOZORI VA UNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI 459
Usubjonov Zaxriddin Vasliddin o'g'li

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKSPORT OPERATSIYALARINI SUG'URTA QILISHNI RIVOJLANTIRISH 465
Xalikov R. B.

BIZNES JARAYONLAR AUTSORSINGINI OPTIMALLASHTIRISH USULLARI TAHLILI 472
Uzaqov Ortik Shaymardanovich

DAVLAT MOLIYAVIY BOSHQARUVI SAMARADORLIGINING IJTIMOIY ADOLATGA TA'SIRINING PEFA VA CEQ METODOLOGIYALARI ORQALI TAHLILI 477
Zokirjonov Muhammadsodiq Ravshanbek o'g'li

NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ICHKI AUDIT XIZMATINI TASHKIL QILISHNING XORIJ TAJRIBASI 485
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich

MINTAQADA IJTIMOIY HIMOYA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH 491
Saparov Ismat Chorshanbiyevich

MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANISHDA EKOLOGIK INNOVATSIYALARNI QO'LLAB-QUVVATLASH YO'NALISHLARI 495
Ismatov Sharofiddin Asatulloyevich

THE ESSENCE OF THE OPTIMAL COST STRATEGY 500
Sodiqov Mirakhror Abbos ugli

TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA TOG'-KURORT ZONALARINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY JIHATLARI (CHORVOQ ERKIN TURISTIK ZONASI MISOLIDA) 504
Shomurodova Shahnoza G'ayratovna

ICHKI AUDIT SIFATI VA SAMARADORLIGI TUSHUNCHALARINING IQTISODIY MAZMUNI HAMDA ULARNING O'ZARO BOG'LIQLIGI 509
Ergashev Olloyor Furqat o'g'li

QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARI FAOLIYATINI SOLIQQA TORTISH VA UNI HISOBINI YURITISH 517
Abdullayev Abdurauf

TIJORAT BANKLARNING RISKLARINI BAHOLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR 522
Kudaybergenova Guzal Kuanishbayevna

TIJORAT BANKLARIDA KORRUPSIYAVIY-KOMPLAENS MUAMMOLARI: TAHLIL VA YECHIMLAR 527
Yunusov Baxtiyor Shavkatovich

MAISHIY XIZMAT KO'RSATISHNING SIFAT NAZORATINI HAMDA TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMINI TAKOMILLLASHTIRISH 532
Meliyev X.T.

ОЦЕНКА КАЧЕСТВА СЕРВИСА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ОПРОСА 541
Усманова Азиза Баходировна

RAQAMLI BANK XIZMATLARI ORQALI MOLIYAVIY INKLYUZIVLIKNI KENGAYTIRISH 545
Azlarova Mushtariybegim Abror qizi

QURILISH KORXONALARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYALARNING AHAMIYATI 550
Egamov Raxmatillo Mirolimovich, Bobobekov Davron Gafurovich

FINANCIAL MARKET PARTICIPANTS: A CLASSIFICATION BY ROLE AND RESPONSIBILITY 553
Khotamkulova Madina

ФОРМИРОВАНИЕ «ТУРИСТИЧЕСКОЙ МАХАЛЛИ» КАК ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО МЕХАНИЗМА РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ В СФЕРЕ ГОСТЕВЫХ ДОМОВ УЗБЕКИСТАНА 559
Иргашева Нигина Салохиддиновна

BANKLARDA KREDIT GAROVI BILAN ISHLASHNING XORIJ ILG'OR TAJRIBASI VA UNDAN O'ZBEKISTON BANKLARI AMALIYOTIDA FOYDALANISH ISTIQBOLLARI 567
Sh. Saidov

MILLIY UGLEROD SAVDOSI TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI 573
Islamov Shoxzod Shuxrat o'g'li

THE NECESSITY OF CREATING A BUSINESS ENVIRONMENT AND ITS ROLE AND SIGNIFICANCE IN THE NATIONAL ECONOMY 582
Amanov Davron Ravshan ugli

SUV RESURSLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLASHTIRISH SAMARADORLIGI 588
Saidov Muhammadali Hakimovich, Mahammatov Hoshim, Esanbekov Diyorbek

ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА БАНКОВ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН В СООТВЕТСТВИИ С МСФО И ПРИНЦИПАМИ ESG 595
Насирдинов Шарифджон Изатуллоевич

ОЦЕНКА ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭЛЕКТРОБУСА 600
Мухитдинов Акмал Анварович, Касимов Омил Камалович, Саидов Азамат Илхом угли

XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA DUKKAKLI DON MAHSULOTLARINI YETISHTIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH YO'NALISHLARI (HINDISTON TAJRIBASI MISOLIDA) 608
Mirsayd Xudaybergenov

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLINING FAROVONLIGI VA DAROMAD MANBALARINI STATISTIK TAHLILI 612
Mamatkulov Baxtiyor Xalmuradovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI RIVOJLANTIRISH VA BOSHQARUV MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH 618
Muxamedjanova Maxfuza Baxodir qizi

MOLIYAVIY AKTIVLARNING IQTISODIY MOHIYATI, MAZMUNI HAMDA KLASSIFIKATSIYASI 627
Odiljonova Oybarchin Fayzullo qizi

XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ORQALI MAMLAKATIMIZ LOYIHALARINI AMALGA OSHIRISH TARTIBI TAHLILI 631
Rasulova Dilfuza Valiyevna

HUDUDNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY SALOHIYATNING O'RNI 636
Avazbek Xalbekov

HUDUDNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY SALOHIYATNING O‘RNI

Avazbek Xalbekov
TDIU huzuridagi “O‘zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy asoslari va muammolari” ilmiy-tadqiqot markazi mustaqil tadqiqotchisi,
Barqaror rivojlanish markazi eksperti.
Avazbek.khalbekov@mail.ru

Annotatsiya. Hududlarni barqaror rivojlantirishdagi eng aosiy omillardan bu ularning iqtisodiy salohiyati bo‘lib hisoblanadi. Iqtisodiy salohiyat umumiy ta’rif sifatida hudud va milliy iqtisodiyotning moddiy asosidir. Shu munosabat bilan, iqtisodiy salohiyat hajmi muammosi va uning uslubiy jihatdan yondashilgan talqini ham ilmiy tadqiqotlar uchun, ham amaliy tahlil o‘tkazish vositalarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Hududni iqtisodiy salohiyatining hajmi hududlar va umuman davlatning raqobatbardoshligini, investitsion jozibadorligini, milliy iqtisodiyot-ning turli soha va tarmoqlari imkoniyatlarini hamda korxonalarning kapitallashuv darajasini baholash imkonini beruvchi ko‘rsatkich bo‘lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, ilmiy va nazariy jihatdan, iqtisodiy salohiyat kategoriyasi, faol qo‘llanilishiga qaramay, hali ham yetarlicha o‘rganilmagan hamda tadqiq etishga muhtoj bo‘lgan ilmiy masalalardan biridir. Iqtisodiy salohiyat tushunchasi ko‘plab elementlarni o‘z ichiga olishi, murakkab va ko‘p qirrali iqtisodiy munosabat va hodisalarni aks ettirishi sababli, alohida hudud, umuman mamlakat iqtisodiyotining o‘zaro bog‘liqligi hamda o‘zaro ta’sir etish xususiyatlari muammosi tadqiqotchilar uchun dolzarbdir. Maqola aynan shu masalalarga bag‘ishlangan.

Kalit so‘zlar: hudud; hududni barqaror rivojlantirish; ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish; salohiyat; iqtisodiy salohiyat; salohiyatni baholash usuli.

Abstract. One of the key factors of sustainable regional development is the economic potential of regions. In general terms, economic potential represents the material basis for the functioning of both regional and national economies. Therefore, the problem of determining the scale of economic potential and its methodological interpretation is of great importance both for scientific research and for the development of practical analytical tools. The scale of a region’s economic potential serves as an important indicator for assessing the competitiveness of regions and the country as a whole, their investment attractiveness, the development opportunities of various sectors of the national economy, as well as the level of enterprise capitalization. At the same time, from a scientific and theoretical perspective, the category of economic potential, despite its widespread use, remains insufficiently explored and requires further research. Since the concept of economic potential includes numerous elements and reflects complex and multifaceted economic processes and relationships, the issue of interconnection and mutual influence between individual regions and the national economy as a whole remains highly relevant for researchers. The article analyzes the role of economic potential in ensuring sustainable regional development.

Key words: region; sustainable regional development; socio-economic development; economic potential; regional competitiveness; methods of potential assessment.

Аннотация. Одним из ключевых факторов устойчивого развития регионов является их экономический потенциал. В общем понимании экономический потенциал представляет собой материальную основу функционирования как региональной, так и национальной экономики. В связи с этим проблема определения объёма экономического потенциала и его методологической интерпретации имеет важное значение как для научных исследований, так и для формирования инструментов практического анализа. Масштаб экономического потенциала региона выступает важным показателем оценки конкурентоспособности регионов /и государства в целом, их инвестиционной привлекательности, возможностей различных отраслей национальной экономики, а также уровня капитализации предприятий. В то же время с научно-теоретической точки зрения категория экономического потенциала, несмотря на её широкое применение, остаётся недостаточно изученной и требует дальнейшего исследования. Поскольку понятие экономического потенциала включает множество элементов и отражает сложные и многогранные экономические отношения и процессы, проблема взаимосвязи и взаимного влияния отдельных регионов и национальной экономики в целом остаётся актуальной для исследователей. Данная статья посвящена анализу указанных вопросов.

Ключевые слова: регион; устойчивое развитие региона; социально-экономическое развитие; потенциал; экономический потенциал; методы оценки потенциала.

KIRISH

Zamonaviy sharoitda davlat darajasida mintaqaviy rivojlanishga tobora koʻproq eʼtibor qaratilmoqda. Bu butun mamlakat boʻylab barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga erishish, uning raqobatbardoshligini oshirish va xalqaro maydondagi mavqeini mustahkamlashda hududlarning alohida roli va ahamiyati haqida umumiy tushuncha bilan bogʻliq. Bu, ayniqsa, turli iqtisodiy subyektlar oʻrtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish nuqtai nazaridan farqlanish juda aniq boʻlib qolgan va bu oʻz navbatida Yangi Oʻzbekistonning taraqqiyotiga toʻsqinlik qiluvchi omil boʻlib xizmat qiladigan vaziyatda juda muhimdir.

Zamonaviy iqtisodiyotning va qator sotsiologik va siyosiy fanlarning yetakchi oʻrganilayotgan tadqiqot obyektlaridan biri bu ijtimoiy-iqtisodiy barqaror rivojlanishdir. Ilmiy atamashunoslik nuqtai nazaridan yondashadigan boʻlsak, bu mamlakat aholisining turmush darajasini sifat jihatdan yaxshilash boʻlib, iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlarni, ish haqini va xizmat koʻrsatish sifatini tubdan takomillashtirishni anglatadi. Soʻnggi oʻttiz yil ichida milliy iqtisodiyotimizda yuz bergan koʻplab tarkibiy oʻzgarishlar, olib borilgan islohotlar shuningdek, har qanday zamonaviy koʻrinishdagi mamlakatlarda yuzaga kelayotgan ijtimoiy-iqtisodiy muammolar tufayli sodir boʻlayotgan ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni baholash juda murakkabdir. Bundan tashqari, mamlakatimiz sarhadlari, hududlaridagi iqtisodiy vaziyat, ishlab chiqarish va inson resurslari salohiyati shunchalik keng va turli tumanki, ularni qiyosiy taqqoslash imkoniyatini beradigan maʼlumotlarga va obyektiv tasavvurga ega boʻlish kerak boʻladi. Shu munosabatdan, buni alohida hudud aholisi turmush darajasi va investitsion jozibadorligini oshirish, milliy iqtisodiyotga taʼsir qiluvchi hududviy omillarini inobatga olish kerak boʻladi.

Hududlarni barqaror rivojlantirishning strategik yoʻnalishini tanlash va kompleks rejasini shakllantirishda hududning iqtisodiy salohiyatini baholamasdan turib amalga oshirish mushkul. Bu jarayonda hudud iqtisodiyotining turli omillarini resurs taʼminoti va tabiiy-geografik vaziyatdan tortib ishlab chiqarish, innovatsion imkoniyatlari va mehnat salohiyatigacha taʼsirini hisobga olish zarur.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Iqtisodiy tizimning ishlashi faqat maʼlum bir salohiyat mavjud boʻlgandagina mumkinligi barchamiz uchun aniq va ravshan. Ammo turli iqtisodchilar bu tushunchaga turlicha talqin qilishadi. Koʻpgina hollarda, iqtisodiy salohiyat maqsadli funksiyasini amalga oshirishda maʼlum miqdorda mahsulot yoki xizmatlar ishlab chiqarish imkoniyati sifatida tushuniladi. Salohiyatni baholash u yoki bu qiymat koʻrsatkichiga bogʻliq boʻlib, bunga qoʻshilish deyarli mumkin emas. Iqtisodchi olimlardan biri G.M.Tatevosyanning fikricha, salohiyat - bu tizimning muayyan imkoniyatlari, resurslari va qobiliyatlarining mavjudligini bildiruvchi koʻrsatkichlar majmuasi boʻlib, ularni saqlash va rivojlantirishga qaratilgan harakatlarni amalga oshirish va resurslarni olish, shuningdek, tashqi muhit xususiyatlarini mos ravishda oʻzgartirish imkonini beradi.[1] Yana bir xorijlik iqtisodchi olimlardan biri M.Kondratyevning fikricha, “Hududning resurslari, manbalari, vositalari va zaxiralari, shuningdek, ularni aniq maqsadlarga erishish maqsadida iqtisodiy muomalaga jalb qilish usullaridir”. [2]

Shuningdek, iqtisodiy adabiyotlarda uning sinonim iboralarini ham uchratish mumkin. Adabiyotlarda va turli iqtisodchi olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqot natijalari boʻyicha nashr qilingan ishlanmalarda buning guvohi boʻlishimiz mumkin. Xorijlik iqtisodchi olimlardan B.Filipyak, M.Tarchingskiy-Lunevskalar salohiyatni aniqlashga eʼtibor qaratishib uni aniqlashda davlat yoki biron bir hududning imkoniyatlari, samaradorligi yoki resurs imkoniyatlari, ishlab chiqarish quvvatidir, - deb koʻrsatib oʻtishadi.[3] Xuddi shunday yondashuvlar talqinini xorijlik yana bir qator olimlardan Lyubinska, Franek, Bedzishaklarning ilmiy tadqiqotlarida ham kuzatish mumkin. [4] Yana bir guruh xorijlik iqtisodchi olimlardan V.Yanash va K.Koziol-Nadolnalar hududlardagi mavjud resurslar aktivlar boʻlsada, salohiyatning ikkinchi omili ulardan foydalanish qobiliyatidir. [5] Ushbu yondashuv salohiyatning bir qator muhim boʻlgan omillarni hisobga olgan holda murakkab bir iqtisodiy kategoriya ekanligini amalda tasdiqlaydi. Salohiyat koʻplab tarkiban oʻziga xos omillardan iborat deb ham mulohaza qilish mumkin. Maʼlum bir vaziyatlarda salohiyatga torroq yoki kengroq nuqtai nazardan ham yondashish mumkin. Bundan kelib chiqadiki, bu umumiy kategoriya sifatida salohiyat ijtimoiy-iqtisodiy salohiyat, oʻziga xos salohiyatlarning amaldagi natijasi ekanligini anglash qiyin emas.

Mahalliy iqtisodchi olimlarimizdan A.Nizomov, N.Namozova, U.Amonovlar tomonidan nashr qilingan adabiyotda “Salohiyat atamasi biror subyektda yashirin, oʻzini hali toʻliq namoyon qilmagan imkoniyatlarining mavjudligini koʻratadi hamda bu imkoniyatlar obyektiv yoki subyektiv shart-sharoitlarga muvofiq, ularning faoliyat sohasida oʻzini namoyon etmagan boʻladi.[6] Boshqa bir guruh iqtisodchi olimlardan X.Asatullayev, O.Astanakulov, N.Saidaxmedova va boshqalar hududlarning iqtisodiy salohiyatini oshirishda investitsion faollikni olib borish kerakligi hamda bu jarayon ularning barqaror rivojlanishiga xizmat qilishini oʻz nashr qilgan maqolalarida koʻrsatib oʻtishadi.[7]

Rossiyalik iqtisodchi olimlardan biri E.A.Illarionova davlat, xoʻjalik yurituvchi subyektlar va aholi manfaatlarini koʻzlab maʼlum bir hududiy birlikning barqaror rivojlanishini taʼminlash uchun faol foydalanila-digan yoki osongina

safarbar qilinishi va ishga tushirilishi mumkin boʻlgan barcha resurslar majmuasini anglatadi, deb e'tirof etadi.[8] Bundan koʻrinadiki, bunday yondashuvni tahlil qilish orqali fikrimizcha, hududning iqtisodiy salohiyati ikkita komponentni ya'ni resurs bazasi va ushbu resurslarni samarali boshqarishni oʻz ichiga olgan degan xulosa qilish imkonyatini beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI.

Ilmiy tadqiqot jarayonida iqtisodiy salohiyat tushunchasining koʻp tomonlama yondashuvga asoslangan umumiy ta'rifini ishlab chiqishda qiyosiy tahlil, tarixiylik, dialektika, induksiya va deduksiya metodlaridan, uning tarkibiy elementlari va omillarini aniqlashda analiz-sintez, guruhlash usullaridan foydalanilgan.

Maqolaning "Tahlil va natijalar" qismini toʻliq lotin alifbosiga oʻgirdim. Matn mazmuni va tarkibiy tuzilishi asl holaticha saqlandi:

TAHLIL VA NATIJALAR.

Jamiyatning hududiy tashkil etilishining asosiy birligi hudud ekanligiga koʻra, uni davlatning ijtimoiy-iqtisodiy majmuasining yagona makon doirasidagi mustaqil va mahalliylashtirilgan elementi sifatida ta'riflash mumkin. Bu ma'lum bir xususiyatlarga ega, jumladan: yagona, cheklangan makon, ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy tuzilmaning bir xilligi, infratuzilmaning mavjudligi, oʻziga xos tabiiy va madaniy xususiyatlari, shuningdek, oʻziga xos faoliyat mezonlari tizimidir. Shu bilan birga, mavjud resurslar va imkoniyatlarga muvofiq hududni barqaror rivojlanishining sifati va samaradorligi mamlakat iqtisodiy oʻsishi uchun asosiy shartlardan biridir. Hududning iqtisodiy salohiyatini ta'riflashda uning davlat iqtisodiy farovonlik darajasiga qoʻshayotgan hissasini aniqlashtirish hamda uning faolligini oshirish kerak. Bu esa avvalo hudud iqtisodiyotining imkoniyat va zaxiralari bilan belgilanadi.[9] Shu munosabatdan, har bir hududning iqtisodiy salohiyatini baholash mamlakatning davlat iqtisodiy rivojlanish strategiyasini tanlashda hal qiluvchi omil boʻlib xizmat qiladi. Bu aholi turmush darajasi va ishlab chiqarish uchun zarur boʻlgan sharoitlarni yaratish maqsadida iqtisodiy faoliyatning imkoniyatlarini aniqlash, zaxira va resurslarning xususiyatlari va yoʻnalishlarini belgilash imkoniyatini beradi.

Yuqoridagilarni hisobga olgan holda, hududning iqtisodiy salohiyatini raqobatbardosh mahsulot va xizmatlarning iqtisodiy natijalarini ishlab chiqish, aholi ehtiyojlarini samarali qondirish, umuman davlat iqtisodiy farovonligiga hissa qoʻshish va kelajak avlod uchun mavjud boʻlgan yoki jalb qilinishi mumkin boʻlgan resurslar majmuasi sifatida koʻrish mumkin. Hududning iqtisodiy salohiyati xususiyatlari va barqaror rivojlanish darajasi koʻplab omillar, xususan, uning joʻgʻrofiy joylashgan joyi, tabiiy resurslar salohiyati, infratuzilmasi, tarmoqlararo va hududlararo munosabatlarning izchillik bilan rivojlanish darajasi orqali belgilanadi. Hududni barqaror rivojlanishini boshqarish doirasida iqtisodiy salohiyatdan oqilona foydalanish va uni amalga oshirish muhim oʻrin tutadi. Shunga koʻra, quyidagi tarkibiy qismlarni ajratib koʻrsatish oʻrinlidir:

- hududning resurs ta'minoti;
- hududiy rivojlanishning samarali elementlari;
- mutanosib rivojlanish;
- hududiy salohiyatni baholash metodologiyasi.[10]

Hudud salohiyatining resurs komponenti hududda mavjud boʻlgan va foydalanishi mumkin boʻlgan resurslar majmuasi boʻlib, uning samaradorligi hududning oʻz resurslaridan imkon qadar samarali foydalanish quvvatini koʻrsatadi. Shuning uchun, davlat iqtisodiyoti doirasida alohida hududning iqtisodiy salohiyati ma'lum bir hududda mavjud boʻlgan resurslarning butun davlatga va xususan, boshqa hududlarga daromad keltirish imkoniyatidir. Mavjud resurslarning xususiyatlariga qarab, bu imkoniyat va salohiyat mavjud yoki mavjud emasligi, shuningdek, amalga oshirilmagan ham boʻlishi mumkin.

Hududning iqtisodiy tizim sifatida salohiyatini baholashga qiymat jihatdan yondashadigan boʻlsak, ishlab chiqarish salohiyatining pul ekvivalentini yoki Yalpi hududiy mahsulot (YaHM) iqtisodiy faoliyatning natijasi sifatida qarash mumkin. Biroq, bunday yondashuvga tayanib qolish fikrimizcha toʻgʻri emas, chunki tadqiqotchilar har qanday faoliyatning, shu jumladan uning foydalaliligini oʻlchash mezon va sifat koʻrsatkichlarini aniqlash muammosiga duch kelishlari turgan gap. Shu munosabatdan hududning iqtisodiy salohiyatini baholash uchun bir nechta turlarini alohida ajratib koʻrsatishimiz maqsadga muvofiqdir:

- hududdagi muammolarni hal qilish uchun mavjud boʻlgan resurslardan foydalanish imkoniyati;
- hududda innovatsiyalarni yaratishga qodir boʻlgan iqtisodiy salohiyat;
- hududning qoʻshimcha iqtisodiy samara bera olmaydigan resurslari;
- ma'muriy toʻsiqlar;
- hududning umumiy iqtisodiy salohiyati.

Ikkinchi tarkibda esa quyidagi elementlarni ajratishimiz mumkin:

- hududning tabiiy resurslari, xom ashyo va zaxiralarining umumiy yigʻindisi;
- hududda iqtisodiy faoliyat subyektlarining ishlab chiqarish natijalari;

- aholi iste’molchilik ehtiyojlari;
- hududning infratuzilma bilan to‘yinganlik darajasi;
- hududning ilmiy va texnik innovatsion rivojlanganlik darajasi;
- iqtisodiy faol aholi soni, uning yoshi va ma’lumot darajasi;
- hududidagi iqtisodiy institutlar;
- hudud mahalliy byudjet tizimi.

Xususan, G‘arbiy Yevropada qo‘llaniladigan zamonaviy metodlar tabiiy-resurs salohiyatining ta’sirini va uning samarali ishlatilishini sezilarli darajada kam baholaydilar, rivojlanayotgan mamlakatlar tadqiqotchilari esa, aksincha, unga ortiqcha ahamiyat beradilar. AQSh va Kanadada keng qo‘llaniladigan yondashuv doirasida institutsional salohiyat yetarlicha o‘rganilmagan va iqtisodiy rivojlanish samaradorligini belgilovchi omillar tuzilishiga umuman kiritilmagan.

Xususan, G‘arbiy Yevropada qo‘llaniladigan zamonaviy metodologiyalar tabiiy resurs salohiyatining ta’sirini va undan foydalanish samaradorligini kam baholaydi, rivojlanayotgan mamlakatlardagi tadqiqotchilar esa, aksincha, unga haddan tashqari urg‘u berishadi. AQSh va Kanadada keng tarqalgan yondashuv institutsional salohiyatni yetarlicha o‘rganmaydi va uni iqtisodiy rivojlanish samaradorligini belgilovchi omillar doirasiga kiritadi.[11]

Iqtisodchi olimlardan F.Klotsvog va I.Kushnikovalar ma’lum bir resurs birligini olish uchun qancha sarflar mablag‘ini hisoblash va undan keyin olinadigan miqdorni resurs hajmiga ko‘paytirish taklif etiladi. YalMning haqiqiy qiymatini iqtisodiy salohiyatning olingan qiymati bilan taqqoslash orqali ma’lum bir subyekt uchun potensialdan foydalanish koeffitsientini hisoblash mumkin.[12] Hududni barqaror rivojlanishini baholashning xususiy ko‘rsatkichlarini, jumladan YaHMni, iqtisodiy faol aholi sonini va sanoat, qishloq xo‘jaligi, xizmat ko‘rsatish sohasida band bo‘lganlarning ulushini hamda faol xo‘jalik yurituvchi subyektlar sonini aniqlash asosida amalga oshiriladi.[13] Shunday qilib, hudud iqtisodiy salohiyatini uslubiy baholashni shakllantirish yoki tanlashda quyidagi fikrlarni hisobga olish kerak:

- hudud iqtisodiy salohiyatini baholashda ijtimoiy-iqtisodiy barqaror rivojlantirish xususiyatlarini xarakterlovchi jihatlarini hisobga olish kerak;
- davlatning yagona iqtisodiy va axborot makonining bir qismi sifatida faoliyat yuritish;
- barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasini belgilovchi omillarni hisobga olish;
- tabiiy resurs komponentlarini kiritish;
- hududning ekologik holatini hisobga olish;
- hudud iqtisodiyotining jadal o‘sishiga, aholisining turmush darajasini o‘sishiga hissa qo‘shadigan, iqtisodiy jihatdan foydali sanoat tarmoqlarining ta’sirini aniqlash zarur.

Hudud salohiyatini baholashda kompleks yondashuvni amalga oshirish zarur, jumladan, ko‘rsatkichlar tarkibiga hududning ishlab chiqarish salohiyati, iqtisodiyot va uning alohida tarmoqlarining talab elastikligi, resurs salohiyati, aholi jon boshiga YalM va uning dinamikasi, mehnat salohiyati, investitsion jozibadorlik darajasi, innovatsion faollik darajasi, alohida olingan sanoat tarmoq korxonalarining intensivlashuv darajasini hisobga olish kerak.

Shunday qilib, hududning barqaror rivojlanishini baholashda qo‘llaniladigan usullardan qat’iy nazar, iqtisodiy salohiyatga kiritilgan barcha elementlarni baholab chiqish zaruriyatini tug‘diradi.

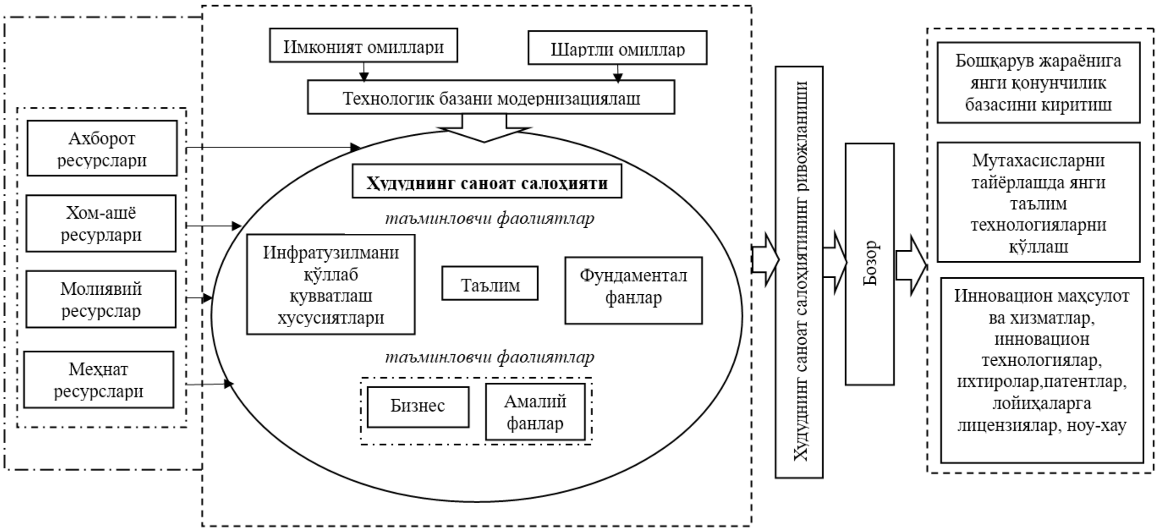

1-rasm. Hududlarni barqaror rivojlantirishga qaratilgan sanoatni texnologik bazasini modernizatsiyalash modeli

1-rasmda keltirilganidek, bugungi kunda hududlarni barqaror rivojlantirishga qaratilgan sanoatni texnologik bazasini modernizatsiyalashda faqatgina iqtisodiy salohiyati bilan birga hududlarning sanoat salohiyatini ham nazardan chetda qoldirmaslik zarurligini koʻrsatadi. Bunda albatta hududning ichki imkoniyalaridan kelib chiqib, texnologik bazasini modernizatsiyalash, infratuzilmasini qaytadan koʻrib chiqish, ularni qoʻllab quvvatlash hamda ilm-fan va texnika bilimlarini, taʼlim sohasini ham rivojlantirish kerak boʻladi. Shuningdek, hududlarning barqaror rivojlanishiga turtki boʻluvchi sanoat sohasining rivojlantirishda quyidagilarga eʼtibor qaratish lozim:

- boshqaruv jarayoniga yangi qonunchilik bazasini kiritish;
- mutaxassislarni tayyorlashda yangi taʼlim texnologiyalarni qoʻllash;
- innovatsion mahsulot va xizmatlar, innovatsion texnologiyalar, ixtiro-lar, patentlar, loyihalarga litsenziyalar, nou-xau.

Mazkur chora-tadbirlarning amalda qoʻllanilishi hududlarning kelajakda barqaror rivojlanishiga muhim poydevor vazifasini bajaradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Umuman olganda biz tomonimizdan oʻrganilgan yondashuvlarning barchasida iqtisodiy salohiyat mohiyatan bir yoki ikki tomonlama yondashuv asosida ochib berilgan boʻlib, uning mazmunini fikrimizcha toʻlaroq ochib bera olmaydi. Iqtisodiy salohiyat tushunchasi murakkab, dinamik va koʻp darajali kategoriya hisoblanib, oʻzida resurslar hajmi va sifati, ichki va tashqi omillar, rivojlanish maqsadlari hamda erishilgan natijalarni oʻzida mujassamlashtiradi. Shu bois, iqtisodiy salohiyat mazmunini aniqlashda koʻp qamrovli, kompleks yondashuvni berish talab etiladi. Buni amalga oshirishda tizimli yondashuvni qoʻllash maqsadga muvofiqdir. Bundan tashqari iqtisodiy salohiyat tarkibiy elementlarining oʻziga xos xususiyatlarini ham eʼtibordan chetda qoldirmaslik zarur.

Iqtisodiy salohiyat hududning aholisi turmush darajasini yaxshilash maqsadida resurslardan, mavjud va kelajakdagi iqtisodiy tizimning oʻziga xos xususiyatlaridan, joʻgʻrofiy joylashuvi hamda tabiatdan samarali va oqilona foydalana olishga boʻlgan imkoniyati va quvvati hisoblanadi. Uning mazmunini tizimli aniqlashda ishlab chiqarish salohiyati, tabiiy-ekologik salohiyat, ijtimoiy-madaniy salohiyat va moliyaviy salohiyat elementlariga ajratib oʻrganish kerak.

Shunday qilib, hududlarning iqtisodiy salohiyatini rivojlantirish va roʻyobga chiqarish omillarini tasniflanishi hududning ijtimoiy-iqtisodiy holatini yaxshilashga yoki aksincha, yomonlashishiga turli omillarning taʼsirini tizimli ravishda oʻrganish imkoniyatini beradi. Bu hududning barqaror rivojlanish darajasini omillar kesimida modellashtirish uchun mustahkam poydevor boʻlib xizmat qiladi. Shuningdek, hududning iqtisodiy salohiyatining tarkibiy elementlarini va uning samaradorligini oshirishning ustuvor yoʻnalishlarini aniqlash uchun asos boʻlib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, hududning barqaror rivojlanishi har tomonlama boʻlmaganda yuzaga keladigan asosiy omillar uning iqtisodiy salohiyati va imkoniyatlariga salbiy taʼsir koʻrsatishini taʼkidlashimiz kerak. Chunki, bugungi kunda hududlarga ijtimoiy-madaniy yondashuv uning rivojlanishini har tomonlama koʻrib chiqishni talab qiladi. Shuning uchun, hududlarning iqtisodiy salohiyatni rivojlantirish va amalga oshirish omillarining mavjud tasnifini ijtimoiy-madaniy jihatdan takomillashtirish juda katta nazariy va amaliy ahamiyatga egadir.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

1. Татевосян, Г.М. Сравнительный анализ экономических показателей регионов России / Г.М. Татевосян, О.М. Писарева, С.В. Седова // Экономика и математические методы. - 2014. - Т. 40. - №4. - С. 57.
2. Кондратьева М.Н. Сравнительная оценка и определение экономического потенциала региона / М.Н. Кондратьева, Т.Н. Рогова, Е.В. Баландина // Региональная экономика: теория и практика. 2017. № 2 (437). С. 267-бет.
3. Filipiak, B., Tarczyńska-Łuniewska, M. (2016). Potencjał jednostki samorządu terytorialnego – próba systematyzacji pojęciowej i metodycznej. Finanse Komuinalne, 1–2.
4. Lubińska, T., Franek, S., Będzieszak, M. (2017). Potencjał dochodowy samorządu w Polsce. Difin, Warszawa.
5. Janasz, W., Kozioł-Nadolna, K. (2021). Innowacje w organizacji. Warszawa: PWE.
6. Низомов А.Б., Намозова Н.Дж., Амонов У.Н. Микроиқтисодиёт. -Т.: Абу Али ибн Сино номидаги тиббиёт нашриёти, 2000 й. – 21 б.
7. Асатуллаев Х.С., О.Астанакулов, Н.Саидахмедова, О.Эргашев // 2019. Стратегическое обеспечение учета инвестиционного процесса в инновационной отрасли. Журнал передовых исследований в области права и экономики, Том X, осень, 6(44): 1877 – 1883. DOI: 10.14505/jarle.v10.6(44).30. Доступно по ссылке: http://journals.aserspublishing.eu/jarle/index.
8. Х. Асатуллаев, О. Астанакулов, Н. Саидахмедова, Н. Батирова Оценка энергоэффективности национальной экономики с точки зрения инвестиций в зеленую Экономические анналы-XXI, https://doi.org/10.21003/ea.V189-03.
9. Илларионова Е.А. Экономический потенциал региона: содержание, оценка, пред посылки сбалансированного развития. / автореферат на соискание ученой степени кандидата экономических наук (08.00.05). - Курск: Старооскольский технологический институт им. А.А. Угарова, 2015

10. Зотов, Б.Н. Расчетная оценка экономического потенциала региона // Актуальные проблемы управления социально-экономическими процессами в регионе: сб. докладов научно-практич. конф. - Калуга, 2023.
11. Никулина, Е.В., Чистникова, И.В., Орлова, А.В. Экономический потенциал региона и оценка эффективности его использования // Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: Информатика. – 2022. – Выпуск №13-1 (132) / том 23. – С. 235.
12. Булгакова Л.Н. Методологические аспекты оценки социально-экономического потенциала региона // [Электронный источник]. Режим доступа: http://uecs.ru/uecs-37-372012/item/1004-2012-02-01-05-52-52 (дата обращения 14.10.2016).
13. Клоцвог, Ф. Ресурсный потенциал субъектов Федерации и его использование / Ф. Клоцвог, И. Кушникова // Экономист. - 2021. - №12. - С. 13 - 17.
14. Панкрухин А.П. Маркетинг территорий. - СПб.: Питер, 2024. - 238 с.

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2026. № 3

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz